

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

4. Про Раду Європи. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/the-coe/about-coe>

5. Статут ООН. URL: <https://www.un.org/ru/about-us/un-charter/full-text>

Біла-Тюріна Юлія Зиновіївна

к.ю.н, доцент кафедри міжнародного, конституційного та адміністративного права Івано-Франківського юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія»

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВНИХ СВОБОД

В сучасному суспільстві досить широко і всебічно розглядається тематика присвячена правам і свободам людини, як основоположному факторі демократичного, правового і гуманного суспільства. Правозахисна проблематика давно перетворена в західній цивілізації чи не в основний аспект життя суспільства. Права та відповідно свободи людини – це невід'ємні елементи кожної людини, незалежно від її національності, місця проживання, статі, етнічної приналежності, кольору шкіри, релігії, мови чи якихось відмінних ознак. Утвердження на міжнародному рівні захисту прав людини активно відбулося як відповідь на жахи війни, зокрема Другої світової війни, хоча Женевські конвенції були прийняті раніше. Утворення Організації Об'єднаних Націй надало правам людини міжнародну легітимність, зокрема тому, що багато країн підписали Статут Організації Об'єднаних Націй, у якому конкретно згадуються права людини (Преамбула, Розділ I) [1]. З часу створення Організації Об'єднаних Націй було прийнято багато угод і резолюцій, які зобов'язують підписантів поважати права людини. Крім того, вона створила трибунали для звинувачення осіб, підозрюваних у кричущих порушеннях прав людини. Крім того, утворилося кілька інших організацій,

створених різними договорами. Міжамериканська комісія з прав людини, наприклад, гарантує, що підписанти Американської конвенції з прав людини дотримуються цієї угоди. Європейська конвенція з прав людини зобов'язує членів Ради Європи виконувати зобов'язання щодо прав людини, викладені в ній. Конвенція окремо згадує Загальну декларацію прав людини та зобов'язує всіх підписантів дотримуватися основних принципів цього документа [2]. Європейська та Американська конвенції з прав людини мають міжнародні трибунали, до яких можна подавати позови про порушення прав людини. Крім того, кілька африканських країн підписали Африканську хартію прав людини. Багато країн ратифікували міжнародні документи з прав людини, запропоновані ООН. Таким чином, після Другої світової війни було створено багато документів щодо прав людини, трибуналів і декларацій, деякі з яких черпали натхнення для ранніх проголошень прав людини, таких як Загальна декларація, при цьому права людини продовжують становити все більшу частину міжнародного права.

Умовно, боротьбу за захист прав і основних свобод можна розділити на три етапи. Перший етап з початку XIX століття і до прийняття в 1948 році Загальної декларації прав людини. Другий етап – з 1966 року до 2000 року, коли були прийняті Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права та Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. Третій етап починається практично з грудня 2000 року по теперішній час. Кожен з названих етапів (періодів) має свої особливості, обумовлені, перш за все, не тільки масштабністю проблем, пов'язаних з захистом прав і основних свобод, а й усвідомленням громадськості, політичних діячів провідних країн про необхідність і можливість на міжнародному рівні захищати права і свободи, виходячи з рівня не тільки економічного розвитку, а й правосвідомості суспільства, традицій, звичаїв і культури, що існує в тій чи іншій державі.

Права людини є «невід'ємними правами всіх членів людської родини» [2]. Таким чином, права людини в принципі поширюються на кожную людину, незалежно від її національності. Загальна декларація дає приклад суті

угод про права людини (хоча сама по собі вона не є договором, багато країн погодилися дотримуватися її принципів, і вона слугує джерелом для договорів про права людини). Зокрема, Загальна декларація закликає нації поважати права на життя, свободу та безпеку (стаття 3). Там також зазначено, що жодна особа не повинна бути поневолена, піддана тортурам або позбавлена права на суд перед «національним трибуналом» [2]. Таким чином, Декларація проголошує негативні права, відповідно до яких національні уряди не можуть брати участь у певній діяльності проти людей. Позитивні права також є частиною Декларації. У ній зазначається, що кожна людина має мати право на освіту та базові життєві стандарти. При цьому він закликає країни забезпечувати всіх своїх громадян без дискримінації. Права людини, по суті, є захистом від зловживань з боку всіх держав і гарантують, що люди отримають вигоди від держав.

Міжнародне право прав людини через договори діє на держави. Такі документи, як Загальна декларація прав людини, проголошують ідеали націй, які прагнуть поважати права людей усіх націй. Однак юридично ці документи не зобов'язують країни. Скоріше такі договори, як Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації; Міжнародний пакт про громадянські та політичні права [3]; Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права [4] забезпечує міжнародну правову основу для захисту прав людини. Згідно з цими договорами, країни погоджуються дотримуватися певних обмежень щодо своєї поведінки та підтримувати певні свободи та основні потреби громадян. Забезпечення виконання договорів про права людини, природно, вимагає від країн дотримання умов їхніх угод, і для забезпечення виконання угод використовуються різні підходи. Слідкують за дотриманням прав спеціально призначені комісії та інші органи. Крім того, багатосторонні організації, такі як Організація Об'єднаних Націй і Рада Європи, можуть запровадити санкції чи інші заходи проти непокірних держав. Також такі міжнародні організації, як Міжнародна організація з міграції, Центр Організацію з безпеки та співробітництва в Європі (Центр ОБСЄ),

Управління Організації Об'єднаних Націй, Дитячий фонд ООН ЮНІСЕФ, Представництво Європейського союзу – надають фінансову, інформаційну та інші види підтримки у сфері захисту прав людини і основних свобод [5]. Зокрема, Комісія з прав людини особливо відзначає внесок Місії Міжнародної організації з міграції в попередженні та припиненні фактів торгівлі жінками і дітьми та захисту прав жертв торгівлі людьми.

Для обліку регіональної специфіки порушенням прав і свобод необхідні регіональні і субрегіональні механізми, які є сполучною ланкою між міжнародною діяльністю та місцевими реаліями. До прикладу, в рамках Ліги арабських держав в березні 2010 року Радою Міністрів Юстиції арабських країн було прийнято рішення про реалізацію Арабської ініціативи по зміцненню національних можливостей боротьби з порушеннями прав і свобод в арабських країнах. Мета цієї ініціативи – боротьба з порушеннями прав і свобод шляхом розвитку системи кримінального правосуддя в арабських державах, наприклад: завдяки нарощуванню потенціалу правоохоронних органів, органів прокуратури, судових інстанцій і засобів інформації [6, с. 11].

Про прагнення сприяти прийняттю ефективних заходів боротьби з порушеннями прав і свобод знову заявили держави – члени ряду регіональних і субрегіональних організацій, зокрема МЕРКОСУР (економічний союз держав у Південній Америці). У субрегіоні Великого Меконгу діє координована Меконзька ініціатива на рівні міністрів проти порушень прав і свобод, яка об'єднує шість держав (В'єтнам, Камбоджу, Китай, Лаоська Народно-демократична Республіка, М'янму і Таїланд), яка з 2004 року займається різними аспектами порушень прав і свобод в рамках субрегіональних планів дій, цільових груп різних рівнів та інших механізмів.

Міжнародні трибунали надають додатковий шлях для забезпечення дотримання. Особи також можуть бути притягнуті до відповідальності за порушення прав людини, якщо вони постануть перед таким судом і засуджені. Яскравим прикладом є Міжнародний кримінальний трибунал для колишньої Югославії, який був створений для висунення звинувачень сербським

офіцерам, які нібито скоїли військові злочини під час розпаду Югославії. Це створило прецедент Нюрнберзького трибуналу.

Таким чином, міжнародно-правове регулювання захисту прав людини є міжнародним зводом договорів і рішень міжнародних трибуналів, хоча багато окремих держав також ухвалили національні закони, які захищають те, що традиційно вважається правами людини. При цьому додатковим інструментом виступає інституційна система міжнародного захисту у сфері захисту прав і свобод, яка представлена міжнародними організаціями та спеціальними міжнародними органами.

Джерела:

1. Загальна декларація прав людини ООН від 10 грудня 1948 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015.
2. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
3. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_042.
4. Статут ООН URL: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf
5. Official website of the European Union URL: <http://www.europa.eu.int/>
6. Susan Muaddi Darraj The Universal Declaration of Human Rights. (Milestones in modern world history). Chelsea House, Infobase Publishing, 2010. 129 p.